

Rakouská škola

Osнова přednášky

- Carl Menger
- Eugen von Böhm-Bawerk
- Friedrich von Wieser
- Ludwig von Mises
- Friedrich August von Hayek
- Israel M. Kirzner
- Murray N. Rothbard

- Joseph A. Schumpeter
- Oskar Morgenstern, Johan von Neumann

Rakouská škola

- Marginalistická revoluce, monistická teorie hodnoty
- Vymezení rakouské školy
- Vymezování proti dalším směrům
- Několik generací ekonomů - kontinuita
- Teorie hodnoty, peněz, kapitálu, podnikatele
- Liberalismus
- Rakouský hospodářský cyklus

Rakouská škola - metodologie

- Rakouská škola specifická svou metodologií
- Společné
  - Metodologický individualismus
  - Metodologický subjektivismus
- Odmítání metodologického kolektivismu
- Odmítání pozitivismu, scientismu
- Odmítání matematizace ekonomie
- Zkoumání tržního procesu místo tržní rovnováhy
- Mises - praxeologie a apriorismus

Carl Menger

- Zakladatel rakouské školy
- 1871 - Grundsätze der Volkswirtschaftslehre
  - Zájem o jednotné vysvětlení cen
  - Vychází od jednotlivců, zapracovává nejistotu
- Studium ve Vídni, Praze a Krakově
- Ekonomický redaktor
- Univerzita ve Vídni
- Spor s německou historickou školou
- Ekonomie - věda o lidském jednání

Carl Menger

Teorie hodnoty - statky prvního řádu

- Subjektivní teorie hodnoty
- Užitná a směnná hodnota
- Statky prvního a vyšších řádů
- Hodnota statku prvního řádu závisí na intenzitě potřeby, stupni nasycení a množství statků
- Subjektivní hodnota určena významem nejméně závažné, ještě uspokojované potřeby - mezní užitečnosti

Carl Menger

- I - IV - jednotlivé potřeby
- Čísla - přiřazený subjektivní význam při různém stupni nasycení

I	II	III	IV
4	3	2	1
3	2	1	0
2	1	0	
1	0		
0			

Carl Menger

Teorie hodnoty - statky vyšších řádů

- Rovněž subjektivní hodnota
- Započítáván úrok a zisk podnikatele
- Naznačení principu imputace (negativní imputace)
  - Odejmutí statku vyššího řádu zamezí spotřebě statku nižšího řádu nebo sníží jeho kvalitu - jak ohodnotit statek vyššího řádu?
- Hodnototvorný proces od spotřeby k výrobě - monistická teorie hodnoty, oproti dualistické

Carl Menger

Teorie směny

- Směna vždy neekvivalentní
- Subjektivní hodnota
- Otázka stanovení směnného poměru - od izolované směny, monopolu až po konkurenci
- Při určení ceny prostor pro vyjednávání
- Monopolista i místní řemeslník nebo lékař

Carl Menger

Teorie peněz

- Teorie vzniku peněz - spontanní proces
- Marketabilita

Carl Menger

Spor o metodu s německou historickou školou

- Shoda v nesouhlasu s klasickou školou
- Spor o metodu
- Historická škola - historie, konkrétní, kolektivní
- Menger a rakouská škola - teorie, obecné, od jednotlivce k složitějším jevům
- Rakouská škola pokračuje ve sporu o metodu s dalšími směry

Eugen von Böhm Bawerk

- Brno
- Studium ve Vídni
- Ministr financí - daňová reforma
- Soukromý docent ve Vídni, profesor v Innsbrucku
- Böhm-Bawerkův seminář
- Teorie kapitálu
- Kritika Marxe
- Přední mluvčí rakouské školy

Eugen von Böhm Bawerk

Teorie ceny

- Logický, obecnější způsob výkladu
- Cena stanovena smlouváním v mezích
- Mezní páry
- Marshall a grafické řešení rovnovážné ceny
- Böhm-Bawerk a rakouská škola - nespojité veličiny, nespojité křivky
  - Přebytek spotřebitele i výrobce - subjektivní

Eugen von Böhm Bawerk

A1	300
A2	280
A3	260
A4	240
A5	220
A6	210
A7	200
A8	180
A9	170
A10	150

B1	100
B2	110
B3	150
B4	170
B5	200
B6	215
B7	250
B8	260

Eugen von Böhm Bawerk

Teorie kapitálu a úroku

- Navázal na Mengerovy statky vyšších řádů
- Chápání kapitálu jako výrobní metody
- Různě přímé (oklikové) metody výroby
- Oklikovost - kapitálová náročnost výroby
- Delší výrobní proces produktivnější, ale časově náročnější (navíc se musí investovat, zřeknutí se spotřeby)

Eugen von Böhm Bawerk

Úrok

- Důsledek preference současné spotřeby před budoucí
- Lidé chtějí spotřebovávat dříve než později
- Podnikatelé chtějí investovat dříve než později
- Úrok - ážio - rozdíl mezi hodnotou přítomných a budoucích statků

Friedrich von Wieser

- Studium ve Vídni, v Německu
- Výuka v Praze a ve Vídni
- Rozpracování Mengerovy teorie subjektivní hodnoty
- Grenznutz, Zurechnung, Wirtschaftsrechnung

Friedrich von Wieser

Teorie nákladů obětovné příležitosti

- Přijato neoklasickou ekonomii
- Náklady - mezní užitečnost statků, které se nevyrobily
- Druhá nejlepší příležitost
  - Kontra reálné náklady
  - Náklady subjektivní charakter, nerealizovaná užitečnost
    - monistická teorie hodnoty

Friedrich von Wieser

Teorie imputace

- Kritika Mengerovy a Bawerkovy negativní imputace
- Pokus řešit přes soustavu simultánních rovnic
  - Kritika - předpokládá známé hodnoty spotřebních statků
- V ekonomii se místo rakouské teorie statků vyššího řádu prosadila teorie mezní produktivity

Ludwig von Mises

- Vídeň, soukromý docent, poradce ve státních službách
- Emigrace do USA, nestal se řádným univerzitním profesorem
- Mont Pelerin Society, liberalismus
- Spor o kalkulace, teorie peněz a hospodářského cyklu, praxeologie

Ludwig von Mises

Praxeologie

- Ekonomie součástí věda o lidském jednání
- Individualismus, subjektivismus x institucionalismus
- Robbins, Engliš
- Axiomy lidského jednání
- Lidské jednání je účelové - cíle, prostředky, vzácnost, nejistota, čas, racionalita lidského jednání
- Apriorismus x testování

Ludwig von Mises

Teorie peněz a hospodářského cyklu

- Rozpracování rakouské teorie peněz
- Odmítání makroekonomických teorií peněz a konceptů - cenová hladina, cenové indexy
- Vysvětlení hodnoty peněz podle teorie mezního užitku
- Regresní teorém, kupní síla peněz a poptávka po penězích

Ludwig von Mises

Monetární teorie cyklu (také Wicksell, Hayek)

- Peníze - vše co usnadňuje směnu, transakční prostředek (Menger)
- Peníze nejsou neutrální
- Stát a peníze - zdroj problémů
- Úvěrové expanze podpořená státními intervencemi způsobují hospodářské cykly - nevhodné investice, které nemají reálný základ
- Recese je ozdravný proces

Ludwig von Mises

- Liberalismus
- Soukromé vlastnictví, svobodný trh, svobodná volba směřují ke společenskému blahobytu
- Liberalismus souvisí s kapitalismem, není však doktrínou kapitalistů
- Stát intervencemi narušuje

Friedrich August von Hayek

- Významný představitel liberalismu 20. století
- Studium ve Vídni, stáž v USA
- Rakouský institut pro výzkum hospodářství (s Misesem, Morgenstern, Haberler, Machlup)
- Výuka na LSE, Chicago, Freiburg, Salzburg
- 1974 - Nobelova cena za ekonomii

Friedrich August von Hayek

Teorie hospodářského cyklu

- Monetární teorie cyklu (Mises) - zdrojem ekonomické nerovnováhy mohou být peníze
- Snížení sazeb, růst M , podnět k investicím, mění strukturu produkce (specifický kapitál)
- Úsporami nepodložené prodlužování výrobního procesu (vynucené úspory) - nutná recese/deprese
- V recesi se napravuje nevhodná kapitálová struktura
- Peníze nejsou neutrální, uvolněná měnová politika zdrojem problémů
- Soukromé peníze

Friedrich August von Hayek

Kritika keynesiánství

- LSE
- Nesouhlas s makroekonomickými agregáty
- Keynes - v depresi neviditelná ruka nefunguje, potřeba vládních zásahů
- Nezaměstnanost je strukturální problém, posilována strnulostí trhu práce
- Kritika odstraňování nezaměstnanosti expanzivní politikou, přinese jen inflaci

Friedrich August von Hayek

Kritika socialismu

- Socialismus - ideologie od utopických socialistů, racionalistické filosofie, scientismu
- Základem civilizace svobodná společnost
- Teorie spontánního řádu - omezenost lidského rozumu
- Cenový systém je komunikační systém
- Společenské instituce - důsledek lidského jednání, nikoliv lidského záměru

Friedrich August von Hayek

Společenská koordinace a rozptýlená znalost

- V rozšířené společnosti, s dělbou práce, je potřeba sladit individuální plány
- Koordinace činností nutná, rozptýlené znalosti
- Omezená racionalita
- Informace decentralizované, subjektivní
- Cenový systém je účinným koordinátorem
- Cenový systém je účinným motivátorem
- Problém zkreslených cen (Mises)

Spor o ekonomickou racionalitu socialismu

- Mises, Hayek
- Marx, Pareto, Barone, Lange, Lerner
- Socialismus, plánování, kalkulace in natura
- Spor o ekonomickou kalkulaci
- Tržní socialismus
- Hayek, rozptýlené a neshleditelné znalosti

Ludwig M. Lachmann

- Berlín, LSE
- Hayek, Shackle
- JAR
- Teorie kapitálu
- Teorie očekávání

Ludwig M. Lachmann

Strukturální teorie kapitálu

- Odmítal makroekonomické agregace kapitálu, důraz na jeho strukturu (spojitost s cyklem)
- Struktura kapitálu odrazem individuálních plánů, projevena do technologie výroby
- Výrobní koeficienty
- Kapitálové koeficienty
- Neočekávané změny, změny plánů - změny struktury kapitálu

Ludwig M. Lachmann

Teorie divergentních očekávání

- Jednání směřuje do nejisté, nepředvídatelné budoucnosti
- Očekávání není determinováno, v dynamickém hospodářství jsou divergentní
- Subjektivismus očekávání
- V důsledku zpochybňuje koordinační schopnost ekonomiky

Israel M. Kirzner

- Soudobý představitel rakouské školy
- New York, studium Ph.D. u L. von Misesse
- Tržní proces a teorie podnikatelského objevování
- Teorie podnikatele - východiska u Misesse a Hayeka
- Východiska v lidském jednání
- Zájem o skutečné trhy
- V rovnováze není prostor pro podnikatele, neoklasický člověk jen alokuje za daných parametrů a omezení

Israel M. Kirzner

- Podnikatel má úlohu v nerovnováze
- Hledá ziskové příležitosti, mezery na trhu (alertness)
- Snaha dosáhnout mimořádného zisku
- Snaží se odhadovat nejistou budoucnost, sladit individuální zájmy - dostat trh do rovnováhy
- Trh však dynamický proces, neustálé změny
- Tržní proces není procesem vyčišťování trhů, je to proces učení a objevování (ne rovnováha, ale proces)
- Blíže arbitrážérovi než Schumpeterovu inovátorovi

Murray N. Rothbard

- Misesovská linie rakouské školy
- Liberalismus, libertarianismus
- Subjektivismus
- Odmítání makroekonomických agregátů
- Ekonomie státních zásahů - negativní důsledky dopadů státní regulace
- Teorie peněz a hospodářského cyklu - příčinou cyklu jsou státní intervence do oblasti peněz

Joseph A. Schumpeter

- Třešť u Jihlavy
- Studium ve Vídni, profesor v Grázu, na Harvardu
- Odlišnost od rakouské školy
- Neodmítání scientismu, pozitivismu, matematiku
- Obdiv k Walrasově všeobecné rovnováze
- Odlišné pojetí podnikatele
- Odlišné pojetí hospodářského cyklu

Joseph A. Schumpeter

Teorie podnikatele

- Podnikatel - inovátor
- Člověk narušující hospodářské stereotypy - zavádí nové technologie, objevuje nové zdroje, trhy
- Cílem je zisk z inovace, kterým je úspěšný podnikatel odměněn
- Hybnou silou je inovátor, ne neosobní technologický pokrok
- Inovátor není statickým neoklasickým alokátozem, je dynamizující prvek

Joseph A. Schumpeter

- Konkurence, monopol a zisk podnikatele
- Odmítnutí dokonalé konkurence - nevyplatí se investovat do inovací
- Inovace smysl jen na nedokonale konkurenčních trzích
- Inovátor dosahuje po určitý čas mimořádného, monopolního zisku
- Monopol není protipólem konkurence

Joseph A. Schumpeter

Teorie hospodářského cyklu

- Teorie reálného cyklu
- Odlišnost od Misese, Hayeka, Wicksella
- Zdrojem cyklů je inovační činnost
- V růstu se spouštějí inovace, vyvolávají další a navozují očekávání trvalejší prosperity
- Investiční vlna se vyčerpává
- Postupně napodobovány i méně úspěšnými investory
- Deprese je ozdravný proces, tvořivá destrukce, musí se odbourat nevhodné investice
- Každý cyklus jedinečný - Kondratěvovy, Juglarovy a Kitchinovy vlny

Joseph A. Schumpeter

Vize zániku kapitalismu

- Kapitalismus i přes cyklické oscilace efektivní
- Roste však antikapitalistická mentalita
- Důvodem rentierský systém
- Podnikatel již není aktivní inovátor, ale pasivní akcionář
- Mocenské tendence intelektuálů a technokratů

Oskar Morgenstern, Johan von Neumann

- Původ v Rakousku
- Hlavní působnost v USA, Princeton

- Teorie her
- Rozhodování jednotlivců při specifických podmínkách - např. kooperativní a nekooperativní hry
- Analýza duopolu

Literatura

Povinná literatura

- Holman, R. a kol., Dějiny ekonomického myšlení. 3. vyd., Praha: C.H. Beck, 2005, kapitola 11

Doporučená literatura

- Ekelund, Hebert, History of Economic Theory amd Method, 5th edition, 2007
- Schumpeter, Joseph Alois. History of economic analysis. Edited by Elizabeth Boody Schumpeter - Mark Perlman. 1st publ. in paperback. London: Routledge, 1986.

Děkuji za pozornost

Příště

Američtí a švédští marginalisté